

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛІСТИКИ, КРИМІНОЛОГІЇ, КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

УДК 343.915 : 343.95

Канцір В.С., в.о. зав. кафедри теорії держави та права юридичного факультету Львівської комерційної академії, д.ю.н., професор;
Фонарюк О.Ю., аспірант кафедри теорії та історії держави і права ЛьвДУВС

Соціально-психологічні аспекти детермінації злочинної поведінки неповнолітніх злочинців

Стаття присвячена розкриттю злочинності як антисоціального явища у конкретний період соціально-економічних перетворень у тій чи іншій державі з її кількісними та якісними характеристиками, що є ознакою соціальної культури у визначених просторово-часових умовах.

Ключові слова: злочинність як антисоціальне явище, соціальна реальність, кримінальна духовність, злочинне середовище, соціально-рольове поле, соціальна деформація, криміногенна деформація свідомості, соціально-психологічні фактори.

Статья посвящена раскрытию преступления как антисоциального явления в конкретный период социально-экономических преобразований в том или другом государстве с его количественными и качественными характеристиками, что является признаком социальной культуры в определенных пространственно-временных условиях.

Ключевые слова: преступление как антисоциальное явление и социальной реальности, духовности, преступности криминальной среды, социальной роли, социальные искажения, криминогенная деформация сознания, социально психологические факторы.

Article is devoted to revealing the crime as antisocial phenomenon in a particular period of socio-economic transformations in this or another State with its quantitative and qualitative characteristics, that is a sign of social culture in certain space-time conditions.

Keywords: crime as an antisocial phenomenon and social reality, spirituality, crime criminal environment, social role, social distortion, the criminal deformation of consciousness, socio-psychological factors.

Постановка проблеми. Суб'єктивні психологічні фактори, виступаючи детермінованими конкретними соціальними умовами буття людини, набувають відносної самостійності, здатні справляти зворотний (дезадаптивний) вплив на її поведінку та дії, а складний комплекс взаємопов'язаних перемінних соціального, морального й культурного характеру впливає на прийняття рішення переступити закон.

Аналіз дослідження даної проблеми. Дослідженням злочинності неповнолітніх як соціального феномена займалися такі вчені, як: З. Астеміров, В. Бурдін, Г. Гаверов, В. Глушков, В. Голіна, В. Грищук, О. Джужа, В. Ємельянов, А. Закадюк, О. Костенко, Л. Кривоченко, С. Мельникова, В. Мороз, М. Скрябін та інші.

Мета даної статті полягає у дослідженні ефективності впливу на особистість соціальної реальності, що суттєво залежить від стадії онтогенетичного розвитку (вікової фази) й ментальної сфери особистості (її культури, виховання, естетичного смаку, морально-психологічного та практичного досвіду), через який вона переломлюється, трансформується і взаємодіє з внутрішніми якостями.

Виклад основного матеріалу. Сформована у злочинному світі кримінальна духовність, удосконалюючись, поширюючись не лише в місцях позбавлення волі, але й у поглядах суспільства і, зокрема, молоді, є відображенням настроїв психолого-нормативної сфери соціуму, а відтак, і молодіжного середовища, виразником його культури й духовності. Риси кримінальної субкультури (культу насильства, паразитизму, антисуспільних норм, азартні ігри, жаргон, ненормативна лексика, татування, прізвиська, блатні пісні тощо), у тому числі її соціально-психологічні атрибути, на думку Ю.К. Александра, увійшли до повсякденного життя й відтворюються в окремих соціальних колах (насамперед у молодіжних неформальних групах), сприяючи професіоналізації та організованості злочинності [1, с. 4].

Для неповнолітніх злочинців типовою є своєрідна взаємодія з соціальним середовищем і, як наслідок цього, специфіка соціального середовища особи. Існує потрійний механізм соціальної детермінації злочинної поведінки особи: по-перше, шляхом її постановки в такі соціальні позиції, сукупність яких вже сама собою здатна виключати особу (повністю або частково) із сфери дієвого позитивного впливу та справляти на неї негативний вплив; по-друге, шляхом надання розпоряджень, що впливають із займаних позицій, які не відповідають нормам моралі або носять суперечливий характер; по-третє, шляхом такого формування особи в результаті тривалої деформації її соціальних позицій і ролей, що впливає на характер сприйняття та виконання відповідних розпоряджень. Від „соціально-рольового поля” особи залежать відповідні реальні можливості (соціально-економічні, соціально-психологічні тощо) розвитку її якостей, її пристосованості до певного характеру соціальної діяльності [2, с. 72].

До часу скоєння злочину значна частина неповнолітніх передчасно залишає навчання. Деякі з них значаться такими, які працюють, а частина осіб взагалі не мають певних занять. Разом із тим структура неповнолітнього населення віком 14-17 років за родом занять у різних регіонах виглядає по різному. Положення непрацюючих неповнолітніх, які не вчаться, майже виключає їх із сфери позитивної дії державних і суспільних інститутів. Не випадково показники поширеності злочинності серед тих, хто не працює, і неповнолітніх, які не вчаться, у 20 разів вищі, ніж серед учнів загальноосвітніх шкіл [3, с. 94].

Неповнолітні правопорушники практично не беруть участі у суспільній роботі, своєрідно підключаються до засобів масової інформації. Газети до скоєння злочину читали одиниці, при цьому, як правило, лише останню сторінку: фейлетони, події, матеріали рубрики „дозвілля”. Приблизно половина опитаних слухали радіо постійно, 34% - часто, але і ті й інші – переважно легку музику, спортивні репортажі [4, с. 128]. Регулярно дивилися телепередачі трохи більше половини неповнолітніх, які скоїли злочини. Телевізори були в будинку майже у кожного з них, але, як правило, вони проводили вільний час поза домом, в колі своїх товаришів.

Неповнолітні контингенту, що розглядається, відвідують театри в окремих випадках; лекції та суспільно-політичні, правові та моральні теми майже не відвідують, а коли присутні на них, то для того щоб „побути на людях”, „убити час” тощо. Кожен третій з опитаних неповнолітніх заявив, що взагалі не читає книг (крім підручників), інші – читають їх рідко (як правило, фантастичні романи, детективи, пригодницькі повісті). Проте майже всі неповнолітні правопорушники регулярно відвідують інтернет клуби, кінотеатри, в яких демонструються детективи, зарубіжні мелодрами, вестерни тощо. Улюбленим проведенням часу більшості неповнолітніх, які скоїли злочини, були безцільні

прогулянки, відвідини танців, інших подібних розваг, під час яких можна було „показати себе”, випити, пограти на гітарі із виконанням своєрідного репертуару пісень, прослуховування музичних дисків, відповідних сформованому у них смаку [5, с. 50-51].

У результаті соціальне середовище на таких неповнолітніх впливає іншим чином, ніж на їх ровесників. Світ звужується до мікросередовища (групи однолітків, сім'ї), з негативних позицій якого сприймаються й оцінюються події, що відбуваються. Його норми нерідко суперечать правовим і моральним нормам нашого суспільства. В середині такого мікросередовища відсутня єдність вимог, що зумовлює „конфлікт норм”. В таких умовах взаємодія соціальних норм різного рівня та характеру разом із системою їх забезпечення здійснюється на основі не співпраці, взаємодоповнення, нейтралізації, а за принципом боротьби протилежностей. В результаті до особи висувуються різні вимоги, вона по-різному готується до їх виконання [6, с. 14].

Боротьба різних норм є джерелом певного розвитку та соціального середовища особи. Вона може закінчитися або вирішальною перевагою соціальних норм і правомірного способу життя, або забезпечить перевагу альтернативних норм і, таким чином, зумовить протиправну, зокрема злочинну, поведінку. Останнє є результатом специфічного конфлікту, що має свої особливості [7, с. 130].

Становище, за якого різні соціальні прошарки та групи можуть здійснювати різний, деколи прямо протилежний, вплив на особу, визначається низкою обставин: одночасною дією на особу соціального середовища неоднакового рівня з неоднозначними характеристиками, зокрема наявністю прямо протилежних впливів – соціальних ідей і норм, а також ідей і норм антагоністичних формацій; входження особи відразу в декілька соціальних груп, у неоднаковому ступені контрольованих громадськими та державними інститутами; соціальною диференціацією, зумовленою економічними, соціально-психологічними й іншими чинниками; загальними недоліками здійснюваного соціального контролю, що належним чином не забезпечує послідовне запровадження правомірного способу життя.

Конфлікт норм стосовно особи, у тому числі неповнолітнього злочинця, може носити такий характер: об'єктивний, коли їх фактичний зміст дійсно суперечливий; об'єктивно-суб'єктивний, коли зміст деяких норм не доводиться, неповно або спотворено доводиться до свідомості неповнолітньої особи; суб'єктивний у випадках неправильного сприйняття відповідних норм. Особи, які скоюють злочини, як правило, сприймають офіційні норми спотворено, в результаті специфічної їх ретрансляції мікросередовищем і наявності вже сформованих негативних установок. Все це створює своєрідність соціального середовища особи.

В умовах конфлікту, коли одні норми суперечать іншим, зафіксованим у законі, нормативна система, що забезпечує суспільно прийнятне формування особистості та її поведінки, не виконує повною мірою своїх завдань або навіть замінюється іншою – культивує, наприклад егоїстичне свавілля окремих індивідів [8, с. 29]. Конфлікт норм по-різному впливає на осіб різного типу. Крім того, сила його впливу залежить не тільки від факту конфлікту, характеристик норм, що перебувають у конфлікті, а й від інтенсивності вияву процесів конфлікту, протистояння норм. Якщо в регіональному і ширшому соціально-державному середовищі переважають відповідні праву моменти, посилюється система їх гарантій, їх реального забезпечення, негативні норми окремих мікрогруп, навіть продовжуючи існувати, втрачають свій колишній вплив на особу. Якщо ж особа зустрічає не різку відсіч негативним позиціям, а співчутливе або нейтральне до них ставлення, якщо вона недостатньо впевнена в тому, що позитивні норми дійсно забезпечать їй очікувані блага, вона, як правило,

відчуває менші вагання при обранні протиправних варіантів поведінки.

Коли оточуючі вважають за можливе відступати від офіційних встановлень, знаходять їм якісь виправдання, особи, які перебувають з цими суб'єктами в контакт, відчують менші вагання в тому, щоб допустити ті або інші порушення, виявити свою протиправну позицію.

Боротьба зі злочинністю, як і будь-яка боротьба, передбачає усвідомлення непримиренності альтернативних позицій протилежних сторін. Соціальне середовище злочинців від середовища законослухняних відрізняє не тільки наявність або відсутність негативних поглядів і „конфлікту норм”, а й інші моменти, пов'язані з поширеністю й інтенсивністю вказаного конфлікту.

По-перше, негативна позиція сім'ї, передусім близьких друзів серед неповнолітніх злочинців, спостерігається частіше. Дані проведених досліджень свідчать, що в групі повнолітніх злочинців у 2 – 3 рази було більше, ніж у контрольній групі, тих, хто прогнозував позицію рідних і друзів у певних ситуаціях як таку, що прямо суперечить закону. При цьому найчастіше вказується на неправильну позицію друзів, потім – батьків і лише потім – власну.

По-друге, неповнолітні злочинці значно більшою мірою, ніж законослухняні, перебувають в умовах концентрованого негативного впливу мікросередовища, коли вони розраховують на одностайне виправдання порушень закону, а також неприйняття заходів з їх викриття і від батьків, і від матерів, і від друзів. Такий концентрований негативний вплив зафіксований у контингенті у 2,5 рази частіше, ніж у незлочинному середовищі.

По-третє, мікросередовище неповнолітніх, які скоюють злочини, частіше, ніж у їх позитивних ровесників, послідовне у своїй протиправній позиції – виправдовує різні злочинні діяння та неприйняття заходів щодо їх викриття. У неповнолітніх із контрольної групи частіше батьки та друзі, виправдовуючи одне діяння, засуджують інші [9, с. 41].

Неповнолітніх злочинців відрізняє також те, що „конфлікт норм” у них поєднується з частішим потраплянням у конфліктні ситуації (такі, за яких доводиться обирати протиправний або правомірний варіант поведінки на очах у криміногенної групи), а думка цієї групи в такій ситуації може відігравати вирішальне значення.

В умовах конфлікту неповнолітні правопорушники, як правило, обирали протиправний варіант поведінки ще і тому, що не боялись осуду громадської думки, оскільки вже потрапляли в розряд „пропавших порушників” або засвоїли погляди негативних груп, що не вважають притягнення до кримінальної відповідальності виключно ганебним явищем, або розраховували на поблажливе до себе ставлення громадськості, прогножуючи його на основі особистого досвіду та досвіду знайомих.

Вирішальний вплив на криміногенну деформацію свідомості та поведінки неповнолітніх, які скоюють злочини, у більшості випадків справляє взаємодія несприятливих сімейних умов і зв'язків з групами осіб, які характеризуються антигромадською поведінкою (в умовах неефективної виховної дії з боку державних і суспільних інститутів). Саме такий шлях криміналізації є типовим і визначає більшість злочинів неповнолітніх. Як правило, такі неповнолітні виховуються в сім'ях, які з різних причин втратили позитивний вплив на них або здійснюють прямий негативний вплив; знаходяться на поганому рахунку в школі (відстають у навчанні, конфліктують з педагогами, однокласниками тощо); зближуються з особами, як правило, ровесниками або на 2-3 роки старших за них, які характеризуються антигромадською або протиправною поведінкою. В результаті ці неповнолітні починають оцінювати події і факти з позиції специфічних поглядів свого мікросередовища. Такі погляди посилюються, якщо навчально-виховні установи, трудові

колективи, органи правової охорони, громадські організації не нейтралізують і не усувають криміногенність зазначених сімей і груп [10, с. 45.].

Втрата сім'єю позитивного впливу на неповнолітнього, невдачі в школі, його зближення з негативною групою можуть мати різну послідовність, але майже в усіх випадках спостерігається взаємодія цих трьох моментів. Сім'я, школа, товариська група – природне середовище для всіх без винятку дітей, що справляє на них великий вплив. При цьому сім'я відіграє особливу роль, бо, на відміну від інших виховних установ, сім'я здатна впливати і, як правило, впливає на всі сторони життєдіяльності людини протягом її життя; сім'я не лише дієва, а й необхідна ланка процесу формування особистості.

Результати вивчення кримінології особистості неповнолітніх засвідчили, що саме сім'я вирішальним чином визначає подальшу долю колишніх неповнолітніх правопорушників. Вивчення через десять років тих, хто раніше досліджувався в неповнолітньому віці у зв'язку із скоєнням злочинів, показало, що виправлення частини цих осіб мало місце, коли сім'я не тільки сама характеризувалася позитивно, а й вживала енергійні заходи до ізоляції дітей від впливу деморалізованих і протиправних товариських груп, прагнула до того, щоб неповнолітні включалися в трудові або навчальні колективи, що характеризуються здоровою атмосферою. Разом із тим деморалізація батьківської сім'ї, її байдуже ставлення до долі дитини або невміння ефективно впливати на її виправлення приводили до подальшої криміналізації останньої. (Детальніше про вплив сім'ї на поведінку неповнолітнього злочинця мова йтиме нижче).

Як правило, неповнолітні, які скоюють злочини, позитивно висловлюються про школу та вчителів, але у багатьох із них шкільні роки бувають затьмарені поганими оцінками, відставанням у навчанні від однокласників, різного роду конфліктами з педагогами, однолітками. Суспільні та державні інститути не відіграють результативної, а тим більше визначальної антикриміногенної ролі. Школа, інші навчально-виховні установи, трудові колективи, засоби масової інформації як органи спеціального механізму соціального регулювання, з одного боку, передають інформацію такого змісту, що відображає передову соціальну ідеологію, з іншого – забезпечують діяльність із створення необхідних умов для її розвитку, реалізації. У той самий час в діяльності державних і суспільних інститутів можуть бути окремі недоліки, що сприяють негативній деформації особи, її поведінки. Злочинна поведінка спостерігається там, де відбувається послаблення впливу державних і суспільних інститутів на особу, де вони належним чином не протистоять негативному впливу малих неформальних груп. Це є наслідком недостатнього диференційованого підходу до учнів, вивчення їх особистості, умов сімейного виховання та дозвілля, неприйняття дієвих заходів з попередження протиправної поведінки, що зумовлено не тільки суб'єктивними причинами (невміння або небажання ряду осіб виконувати свій обов'язок у повному обсязі), а й об'єктивними, пов'язаними з обмеженістю матеріальної бази (значна наповнюваність класів, недостатня диференціація спеціальних виховних та інших установ тощо).

Емоційний комфорт, що втрачається неповнолітніми в результаті сімейного неблагополуччя та шкільних невдач, потребує компенсації, бо ніхто не може жити в суспільстві під гнітом постійної неприхильності та поганой думки своїх близьких і тих, з ким він спілкується. Такий тягар дуже важкий для людського терпіння [11, с. 53]. Заповнення емоційної незадоволеності відбувається за рахунок самоствердження в товариських групах. Такі групи є значним чинником для всіх неповнолітніх, але для тих, хто став на злочинний шлях, вони, як правило, відіграють важливішу роль, ніж для „благополучних” неповнолітніх. Тому небезпека негативних товариських

груп стає особливо значною, коли їх об'єктом виявляються неповнолітні, діти, які втратили належні контакти з сім'єю та школою.

Якщо вести мову про те, чи є злочинна поведінка результатом соціальної дезадаптації суб'єкта, потрібно мати на увазі відмінність норм його мікросередовища та суспільства в цілому. Чим більше адаптований до свого криміногенного середовища неповнолітній злочинець, тим різкіше виявляється його дезадаптація поглядів на цінності та норми „великого суспільства”. Зазвичай неповнолітні злочинці усвідомлюють різку суперечність між нормами своєрідного мікросередовища та загальноприйнятими, неможливість у разі орієнтації на перші зайняти гідне місце в суспільстві. Таке усвідомлення, з одного боку, підсилює їх внутрішню незадоволеність своїм становищем, з іншого — перешкоджає крайній криміналізації їх свідомості та поведінки.

Конкретне соціальне середовище, що закономірно формує особистісні характеристики, типові для тих, хто скоює злочини, заслуговує на спеціальне вивчення і може розглядатися як криміногенне. Якщо виходити з того, що конкретне соціальне середовище виступає у психологічному аспекті як сукупність відносин особи та груп, то про криміногенне середовище можна вести мову як про таку сукупність і такі відносини, які у своїй взаємодії закономірно породжують криміногенну деформацію свідомості та діяльності особи [12, с. 33].

Вивчення криміногенності різних соціальних сфер, а також їх впливу на злочинність має здійснюватися з урахуванням типу суспільства та пануючих у ньому відносин, цінностей і норм, типів особи, характерних для цього суспільства. Криміногенне середовище не збігається ні з класами, ні з соціальними прошарками і групами. Воно створює соціально-класову структуру соціального суспільства і характеризується не окремими ознаками, а їх специфічною сукупністю. Всі характеристики взаємодіють і знаходяться в такій єдності, в результаті якої низька кваліфікація, низька освіта та низька культура особи спочатку бувають наслідком етично-правової її деформації, а потім вже справляють зворотний вплив на свідомість і поведінку інших суб'єктів. Такої сукупності, такої взаємодії ознак, очевидно, не можна віднайти в жодній соціальній групі.

Коли в дослідженнях констатується достатньо високий відсоток неповнолітніх злочинців, які вийшли з сімей, де батьки мають низьку освіту та кваліфікацію, то передчасно робити висновок про причинно-наслідкову залежність між освітою, кваліфікацією батьків і протиправною поведінкою їх дітей. Аналіз такої позиції свідчить, що слід з'ясувати причини низької освіти та низької кваліфікації батьків. При цьому спостерігається явище соціальної деградації, коли перехід в іншу соціальну групу пов'язаний із втратою колишньої кваліфікації у зв'язку з істотною деморалізацією.

Позитивна переорієнтація колишніх неповнолітніх правопорушників, як свідчать дослідження, в усіх випадках пов'язана з відривом від криміногенного середовища або позитивною переорієнтацією останньої; з усуненням деформації соціальних позицій і ролей особи, забезпеченням відповідності її „соціально-рольового поля” тому, яке властиве в нормі особам аналогічного віку, передусім з позитивним впливом сім'ї.

Викладене вище свідчить, що злочинність неповнолітніх в Україні — це феномен, пов'язаний із суперечливими процесами, які відбуваються в економіці та соціальній сфері. Особливістю злочинності неповнолітніх в Україні є ще й окремі тенденції, що складаються під впливом соціально-психологічних чинників. Це, передусім, такі:

- втрата значною частиною молоді загальнонавчаних людських ідеалів у сфері соціального життя;

- втрата поваги та довіри до правоохоронних органів значною частиною молоді;
- релігійна нетерпимість;
- пияцтво;
- наркоманія, токсикоманія;
- правовий нігілізм.

Слід зазначити, що у суспільстві відбулося зрушення з діалектики до релятивізму, зміст якого полягає у вседозволеності, абсолютній свободі поведінки індивіда та в аморальності.

Духовний та моральний вакуум, що утворився в державі, постійно потребував усе нових форм та методів виправдання, захисту існуючого державного устрою, якими були демократична держава, а потім держава з ринковою економікою, з претензією на регульовану економіку. Неповнолітнє покоління активно переймало модерністську культуру Заходу, що поставило наше суспільство на межу духовного та морального розпаду. Матеріальна та духовна природа не терпить пустоти. Східна культура проникла та втілилась у свідомість значної частини молодого покоління замість знищених ідеалів соціалістичної культури та не прийнятої свого часу дореволюційної національної культури.

Серед значної частки неповнолітніх в Україні утвердилися принципи «лови мить», загострився потяг до постійного пошуку насолод. Соціальна атмосфера вседозволеності стала формувати особливий життєвий стиль поведінки підлітка; аморальність, споживання стало самоціллю, визначаючи уявлення про ідеали поведінки.

Висновки. Причини злочинності у нашому суспільстві тривалий час пов'язувалися в основному з пережитками минулого. Але головне джерело слід шукати все ж таки у серйозних проблемах економіки, які породжують соціальну несправедливість, диспропорцію у розподільчих відносинах, нерівність становища окремих соціальних груп, в особливостях національної культури. Аналіз динаміки злочинності неповнолітніх в Україні за останній період свідчить про її залежність від загальносоціальних причин та умов злочинності в цілому.

Проаналізовані нами причини та умови злочинності неповнолітніх свідчать про необхідність розроблення комплексу запобіжних заходів загальносоціального рівня, які повинні враховуватись державою у процесі оптимізації умов суспільного життя в Україні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Александров Ю.К. Очерки криминальной субкультуры / Юрий Константинович Александров. — Москва : Права человека, 2001. — 150 с.
2. Астемиров З.А. Уголовная ответственность несовершеннолетних (социально-психологический и криминологический аспекты) / З.А. Астемиров. // Советское государство и право. — 1970. — № 1. — С. 67-73.
3. Долгова А.И. Социально-психологические аспекты преступности несовершеннолетних / Азалия Ивановна Долгова. — Москва : Юридическая литература, 1981. — 158 с.
4. Дукович Б.И. Опыт конкретного изучения влияния средств массовой информации на несовершеннолетних правонарушителей / Б.И. Дукович // Вопросы изучения и предупреждения правонарушений несовершеннолетних : сборник трудов. — Москва, 1970. — Ч. 1. — С. 126-130.
5. Козлов Ю.Г. Криминологические аспекты проблемы подростково-молодежной контркультуры / Ю.Г. Козлов // Вестник Московского университета. — Москва : Изд-во Моск. ун-та, 1992. — № 2. — С. 50-52.
6. Минкина Н.И. Преступность в контексте культуры / Н.И. Минкина // Проблемы правовой и криминологической культуры борьбы с преступностью / отв. ред. А.И. Долгова ; Российская криминологическая ассоциация, Союз юристов России, НИИ проблем укрепления законности и правопорядка. — Москва : [б.в.], 2002. — С. 14-16.

7. Демин М.В. Проблемы теории личности (социально-философский аспект) / Михаил Васильевич Демин. — Москва : Изд-во МГУ, 1977. — 240 с.
8. Пеньков Е.М. Социальные нормы — регуляторы поведения личности. Некоторые вопросы методологии и теории / Е.М. Пеньков. — Москва : Мысль, 1972. — 198 с.
9. Шакун В.І. Суспільство і злочинність / Василь Іванович Шакун. — Київ : Атіка, 2003. — 782 с.
10. Даньшин І.М. Усталені форми злочинності : кримінологічний нарис / Іван Миколайович Даньшин ; Національна юридична академія ім. Ярослава Мудрого, Харківський Центр вивчення організованої злочинності. — Харків : Акта, 2002. — 109 с.
11. Локк Д. Избранные философские произведения : в 2-х т. / Джон Локк. — Москва : Изд-во социально-экономической литературы, 1960. — Т. 1. — 736 с.
12. Социальная психология : краткий очерк / [Г.Г. Дилигенский, И.С. Кон, И.Т. Левикин и др.]; под. общ. ред. Г.П. Предвечного, Ю.А. Шерковина. — Москва : Политиздат, 1975. — 319 с.

УДК 343.1

Вознюк А. А., провідний науковий співробітник
наукової лабораторії з проблем
досудового розслідування НАВС, к.ю.н., с.н.с.;
Грудзур О. М., викладач кафедри
кримінального права НАВС, к.ю.н.

Види кримінально-правової характеристики злочину

У статті проведено класифікацію кримінально-правової характеристики злочинів, виокремлено та розкрито зміст загальної, родової, видової та індивідуальної кримінально-правової характеристики злочинів. З'ясовано її співвідношення з іншими характеристиками наук кримінально-правового циклу, зокрема кримінологічною, криміналістичною та оперативно-розшуковою. Визначено завдання кримінально-правової характеристики злочинів.

Ключові слова: кримінально-правова характеристика, кримінально-правова характеристика злочину, злочин, склад злочину, криміналістична характеристика, кримінологічна характеристика, оперативно-розшукова характеристика.

В статье проведено классификацию уголовно-правовой характеристики преступлений, выделены и раскрыты содержание общей, родової, видовой и индивидуальной уголовно-правовой характеристики преступлений. Выяснено ее соотношение с другими характеристиками наук уголовно-правового цикла, в частности криминологической, криминалистической и оперативно-розыскной. Определено задачи уголовно-правовой характеристики преступлений.

Ключевые слова: уголовно-правовая характеристика, уголовно-правовая характеристика преступления, преступление, состав преступления, криминалистическая характеристика, криминологическая характеристика, оперативно-розыскная характеристика.

In the article, the classification of criminal-legal characteristics of crimes are identified and disclosed the contents of a common, generic, species and of individual criminal-legal characteristics of crimes. Found its correlation with other characteristics of Sciences of the criminal law cycle, in particular forensic, forensic and investigative. To set the objectives of criminal law crime characteristics.

Key words: criminal and legal characteristics, criminal-legal description of the crime, crime, crime, criminalistic characteristics, criminological characteristics, operational-investigative characteristics.

Постановка проблеми. Кримінально-правова характеристика — одна з фундаментальних категорій кримінального права, що існує поряд з аналогічними поняттями у